

АТЫ-жөні		Пікірлері
А.Марцеллин		«Ертелі –кеш ат үстінен түспейді. Маңызды істер туралы кеңесетін болса,кеңесті де атүстінде отырып өткізеді...» дейді.
Византия елшісі Прииск		«Олар соғыстан кейін тыныш әрі қамсыз тіршілік етеді,әркім қолында барымен қанағат етеді» дейді.
Аттиланың бір замандасы		«Аттила таңертең үйден шығысымен, есік алдында тұрып ,халықтың мұң-мұқтажын тыңдады,күні бойы әлемнің әр түрлі елдерінен келген елшілерді қабылдады...» дейді.

**Арал – Каспий
аралығын
мекендеген**

**Каспийдің жағалауында
каспийлер өмір сүрген.
Каспий теңізін сол кезде
Гиркан теңізі деп атаған**

**Сарматтардың
ескерткіштері: Батыс
Қазақстан жеріндегі
Жайық, Елек, Жем
өзендерінің бойында.**

**«Сармат» деген
жұрттың аты көне
дәуір
авторларының
еңбектерінде б.з.б. 3
ғасырдан бастап
кездеседі. Б.з.б. 8
ғасырда
савроматтар деп
атаған.**

**Савромат жөнінде грек, рим
тарихшылары Диодор, Үлкен
Плиний, Полибий жазып кеткен.**

САРМАТТАР

Сарматтар б.з.б. 2 ғасырда Батыс Қазақстан жерінен біртіндеп жаулап Қара теңіздің солтүстік аймақтарына дейін жетті

Орталық Азия

Қара теңіз аймағы

**Алдыңғы Азия, Солтүстік Кавказ, Парфияға
жаулаушылық жорықтар жасады**

Сарматтар

**Сарматтар скиф
тіліне жақын
тілде сөйлеген**

**Дах – массагет
исседондармен туыстас
келеді.**

Сарматтардың халықның саны б.з.б. 3- 2 ғ.—да 20 мың.

Б.з.б. 2 – 1ғ. —да 10 мың.

Б.з. — дың 1ғ. — да 5 -7 мың.

**Б.з.б. 248 - 247 жылдары
Арсақ қолбасшы дайлардың
апарн тайпасынан шыққан**

**Арал-Каспий
теңіздері
аралығын**

б. з. б. 1

**мыңжылдықта
мекендеген
тайпалар**

**Гирканияны,
Парфияның үлкен
бөлігін басып алады**

**Аршакидтер
әулеті
билігінің
негізін салған.**

**Дайлар ерте темір дәуірінде Маңғыстау түбегін мекендеген
бүгінгі Кіші жүз құрамындағы адайлармен
байланыстырылады.**

**Біріншіден, дай және адай
деген тайпа атауларының
ұқсастығы.**

**Екіншіден, екеуіде ежелден осы
Маңғыстау түбегінде өмір сүрген.
Дай атауы адай тайпасының атауымен
жалғастық табуы әбден ықтимал.**

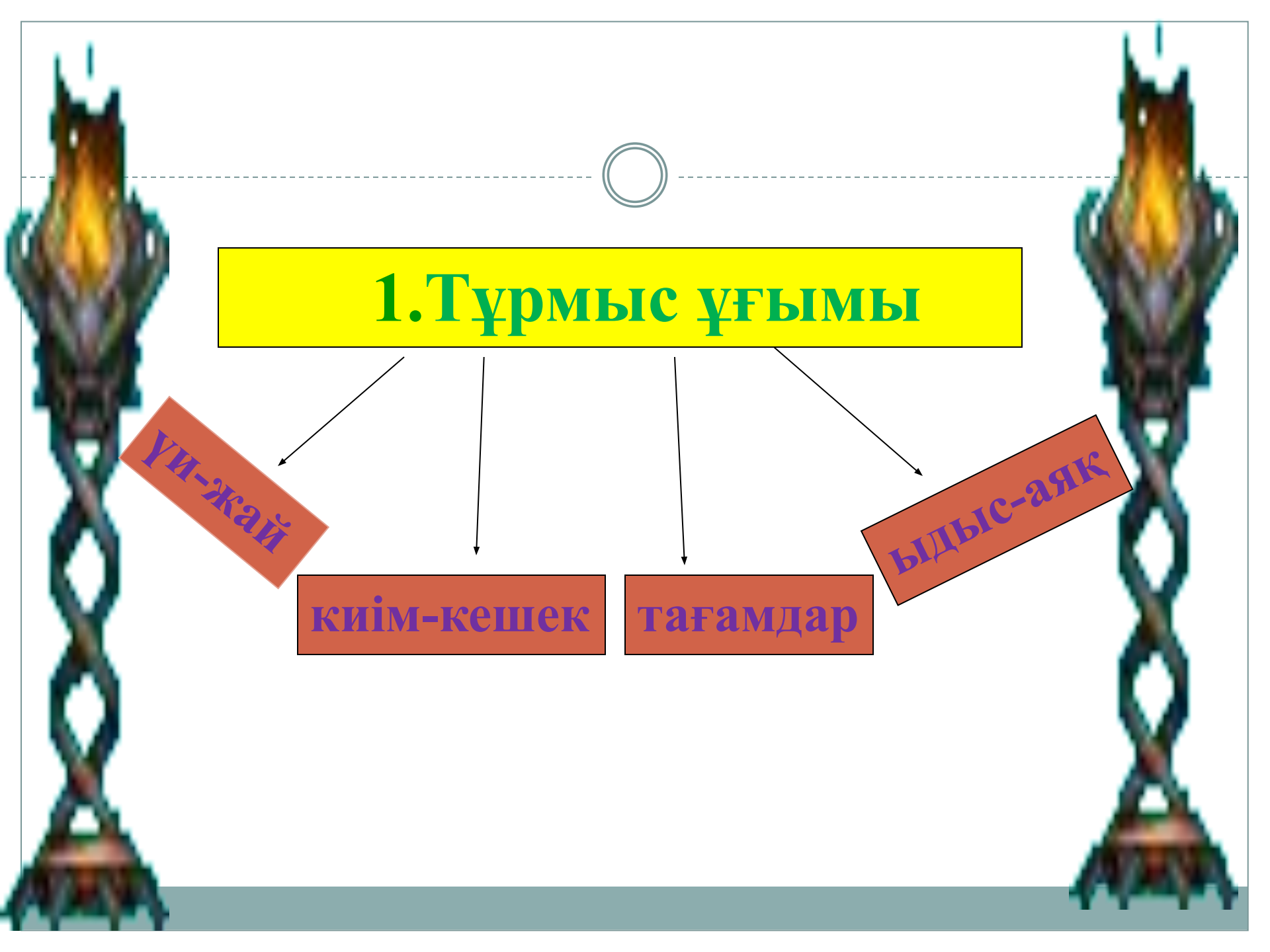
4. Сарматтардың қоғамдық құрылымы

**Ағашқы
қауымдық
құрылыс ыдырап,
мүлік теңсіздігі
шықты**

**Әскери демократия
жетілді**

**Сармат қоғамында әскери демократия
әйелдерге де қатысты болды**

1.Тұрмыс ұғымы

```
graph TD; A[1.Тұрмыс ұғымы] --> B[Үй-жай]; A --> C[киім-кешек]; A --> D[тағамдар]; A --> E[Ыдыс-аяқ];
```

Үй-жай

киім-кешек

тағамдар

Ыдыс-аяқ

Сарматтардың шаруашылығы

Сарматтар негізінен көшпелі мал шаруашылығымен айналысты

Жылқының тебіндеуге үйренген түрі және жорықтарға мінетін қазанаттар өсірілді

Батыс сарматтар отырықшылық салтқа көшті

Еділ- Жайық бойын, Қара теңіз жағалауын мекендеген көп бөлігінің шаруашылығында малшылықпен қатар егіншілік те маңызды орын алды.

Сарматтар өмірінде аңшылық үлкен рөл атқарады

Зергерлік өнер жоғары дамыды

3. Савромат-сармат тайпалары Орталық Азия мен Қара теңіз өңірі мәдениеттерін байланыстырды.
Грек мәдениеті - сармат қоғамының дамуына әсер еткенін көрсетеді.

Батыс Қазақстан савроматтарының ескерткіштерінің ерекшелігін

Біріншіден, обалардың ішкі құрылымы көбінесе ағаштан жасалған

Екіншіден, әр пішінді қабірлер көп кездеседі (тік бұрышты, дөңгелек, сопақ т. б.).

Обалар

Үлкен оба

Орташа оба

Шағын оба

Тайпа көсемдері

Жауынгерлер

Қауым мүшелері

→ **Табылған жері- Атырау облысы Жылыой ауданы**

→ **Сармат көсемі қазақ жерінен табылған
екінші алтын адам**

→ **Қару-жарак, жебе, қанжар сынықтары
абыз асатаяғының бөліктері табылды.**

→ **Көсемнің киім-кешегі өте бай, асыл бұйымдармен,
алтын әшекейлермен безендірілген**

→ **Қорытынды – Сарматтар жауынгер тайпа,
өнерлі хылық.**

4. Археологиялық ескерткіштері.

Сарматтардың ескерткіштері біздің жерімізде Батыс Қазақстан аймағында кездеседі. Батыс Қазақстан жеріндегі ерте темір дәуірі ескерткіштері өзен алқаптарына жақын орналасқан. Оның көпшілігі Жайық, Елек, Жем өзендерінің бойында.

Үстіртте зерттелген Бәйте, Терең ескерткіштері.

Хронологиялық жағынан сармат тайпаларының ескерткіштері негізінен үш кезеңге бөлінеді:

Оқиға	Уақыты
1) Ерте сармат кезеңі (прохоров)	б.з.б. IV – II ғасыр
1) Орта сармат кезеңі (суслов)	б.з.б. II – б.з-дағы I ғасыр
1) Соңғы сармат кезеңі	б.з-дың II - IV ғасыр